

B.Aadhar

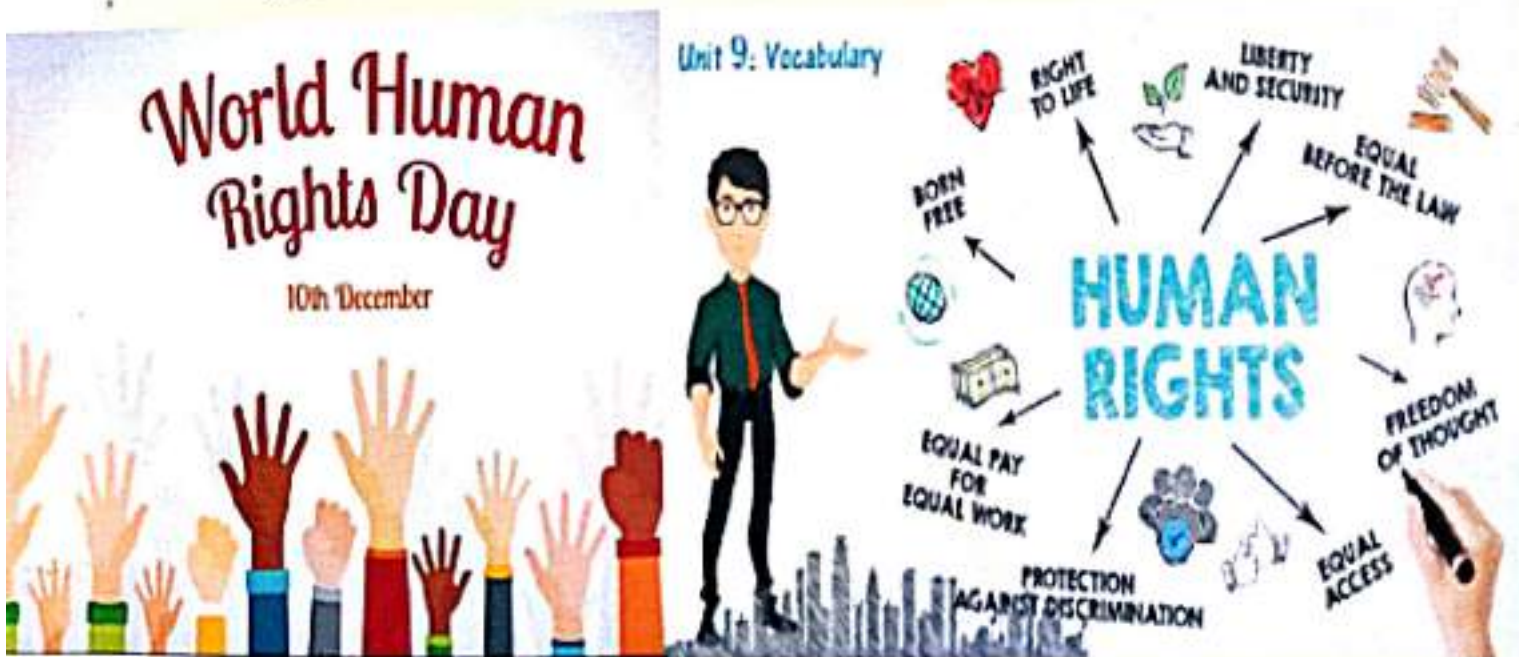
Single Blind Peer-Reviewed & Refereed Indexed

Multidisciplinary International Research Journal

December - 2023

(CDXLVIII) 448 (B)

COMPREHENSIVE HUMAN RIGHTS
(ISSUES & SOLUTIONS : NATIONAL PERSPECTIVES)

Chief Editor
Prof. Virag S. Gawande
Director
Aadhar Social
Research & Development
Training Institute Amravati

Executive Editor
Dr. Sandip B. Kale
Officiating Principal
Yeshwant Mahavidyalaya, Seloo
Dist. Wardha

Editor
Dr. Archana S. Dahane
Director
Department of Physical Education
Yeshwant Mahavidyalaya, Seloo
Dist. Wardha

This Journal is indexed in :

- Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
- Cosmos Impact Factor (CIF)
- International Impact Factor Services (IIFS)

Impact Factor-8.632 (SJIF)

ISSN-2278-9308

B.Aadhar

Single Blind Peer-Reviewed & Refereed Indexed

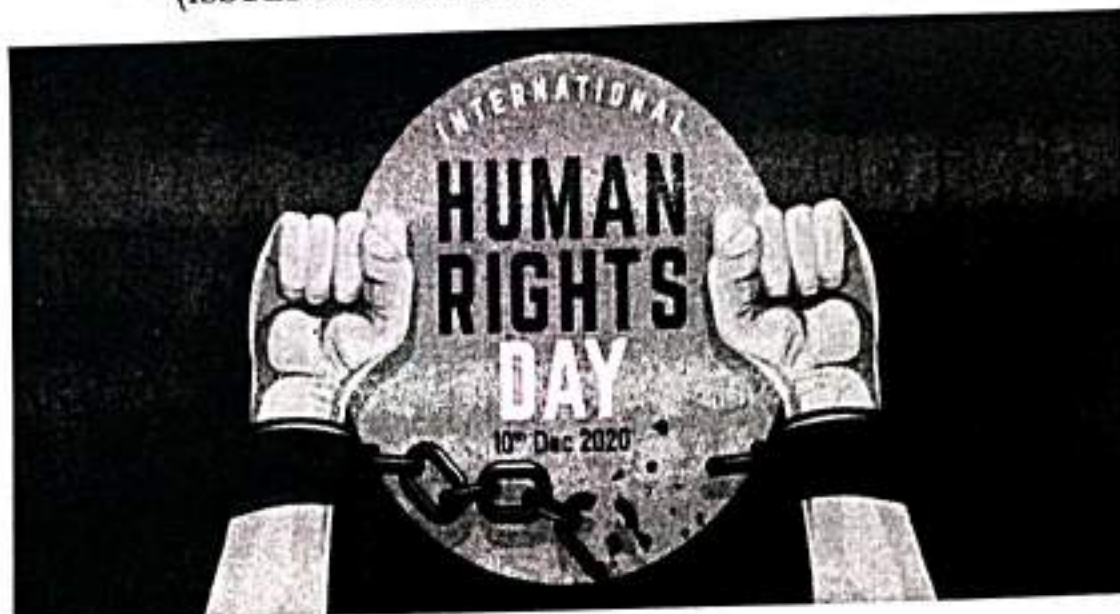
Multidisciplinary International Research Journal

December - 2023

(CDXLVIII) 448

COMPREHENSIVE HUMAN RIGHTS

(ISSUES & SOLUTIONS : NATIONAL PERSPECTIVES)

Chief Editor
Prof. Virag S. Gawande
Director
Aadhar Social
Research & Development
Training Institute Amravati

Executive Editor
Dr. Sandip B. Kale
Officiating Principal
Yeshwant Mahavidyalaya, Seloo
Dist. Wardha

Editor
Dr. Archana S. Dahane
Director
Department of Physical Education
Yeshwant Mahavidyalaya, Seloo
Dist. Wardha

This Journal is indexed in :
- Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
- Cosmos Impact Factor (CIF)
- International Impact Factor Services (IIFS)

For Details Visit To : www.aadhar-social.com

Aadhar PUBLICATIONS

B.Aadhar

Single Blind Peer-Reviewed & Refereed Indexed
Multidisciplinary International Research Journal

December-2023

(CDXLVIII) 448-B

COMPREHENSIVE HUMAN RIGHTS

(ISSUES & SOLUTIONS: NATIONAL PRESPECTIVES)

Prof. Virag.S.Gawande

Chief Editor

Director

Aadhar Social Research &, Development Training Institute, Amravati.

Dr. Sandip B. Kale

Executive Editor

Officiating Principal

Yeshwant Mahavidyalaya, Seloo Dist. Wardha

Dr. Archana S. Dahane

Editor

Director of Physical Education

YeshwantMahavidyalaya, Seloo, Dist. Wardha

Aadhar International Publication

For Details Visit To : www.aadharsocial.com

© All rights reserved with the authors & publisher

INDEX-B

A.No.	Title of the Paper	Authors' Name	Page No.
1	स्त्रियांचे विश्व आणि मानवी हक्क	प्रा.डॉ. संजय गोरे	1
2	भारतीय राज्यघटना आणि मानवी अधिकार	डॉ.कन्हाळे वि.एल.	4
3	मराठी साहित्य आणि मानवी हक्क	डॉ. हिरा त्र्यंबक वाघ (चव्हाण)	6
4	दलित साहित्य आणि मानवी हक्क	प्रा. डॉ. संगीता दिपक सुर्यवंशी	16
5	स्त्री पुरुष समानता आणि मानवाधिकार	सुर्यकांत फकिरा जाधव	18
6	दलित हे विशेषण असंवैधानिक असून, ते मुलभूत हक्क व मानवी हक्क विरोधी आहे.	अॅड. राजेश तायडे	21
7	मराठी स्त्रीवादी साहित्य व मानवी हक्क	प्रा. डॉ. सौ. वैशाली गभने, (सुरकार)	25
8	मानवी हक्क आणि आदिवासी समाज	डॉ. जयश्री पं. काळे	28
9	भारतीय संविधान आणि मुलभूत अधिकार	प्रा.संतोष एम.रामटेके, प्रा.डॉ.माया वाटाणे	32
10	महिलांचे मानवाधिकार : एक ऐतिहासिक अध्ययन	डॉ. कैलाश फुलमाळी	37
11	दलित साहित्य आणि मानवी हक्क	देवीदास गेंदुजी मेटांगे	41
12	भारतीय संविधानात मानवी हक्कांचे संरक्षण	डॉ. विकास चांदजकर	47
13	मानवी हक्क : इतिहास आणि तत्त्वज्ञान	प्रा.डॉ.चांगुणा विठ्ठल कदम	50
14	आदिवासी साहित्य आणि मानवी हक्क	श्री. संतोष अ. सुर्यवंशी	54
15	मानवी हक्क आणि अण्णाभाऊ साठेची भूमिका	दलित जाणीवांची साहित्यिक प्रा. महेश भाऊ धोरात	59
16	मानवी हक्क व मूलभूत अधिकार	प्रा.डॉ. मंजूषा ह. धापुडकर	64
17	मानवाधिकार आणि अन्नसुरक्षा	प्रा. डॉ. जी. आर सोमकुंवर	68
18	मानवी हक्क — संयुक्त राष्ट्र व भारतीय संविधान : एक तुलनात्मक विश्लेषण	डॉ.तरोडे विजय लक्ष्मण	73
19	ऋग्वेद काळ व मानवी अधिकार	डॉ. अनंत रिठे	76
20	शालेय व कनिष्ठ महाविद्यालयातील शैक्षणिक मार्गदर्शन कार्यक्रमातील आवश्यक सेवांचा अभ्यास	श्री. प्रवीण नत्थुजी गेडाम , डॉ. हषीकेश दलाई	79

21	ट्रान्सजेंडर व्यक्तीसाठी मानवी हक्क सुनिश्चित करणे: एक व्यापक विश्लेषण	कु. प्रेमलता कवडुजी बुरगे	84
22	मानवी हक्क आणि शांतता	डॉ. अजय पेत्रस बोरकर	89
23	पाश्चात्य विचारसरणीतील अभिजात परंपरांचा उगम : मानवी हक्कांबद्दल	प्रा. डॉ. सुनिलदत्त सो. गवरे	93
24	ग्रंथालय विज्ञानाच्या अभ्यासात मानवी हक्क : एक अभ्यास	डॉ सारिका गोपाळराव चौधरी	98
25	मानवी हक्कांचा जागतिक जाहीरनामा व भारत	प्रा. काळुराम दामु शिंदे	102
26	मानवी अधिकार आणि दहशतवाद	डॉ. विनोद मारोतराव मुडे	107
27	अन्नाचा अधिकार आणि मानवी हक्क	Prof. Suchita Turkhade (Patil)	112
28	खान्देशातील 'ठेलारी' या भटक्या मेंढपाळधनगरांच्यामानवी हक्कांचे उल्लघन	प्रा. आनंद वनदेव पवार, प्रा.डॉ. मनिषा अनिल कचवे	116
29	शाश्वत विकास आणि मानवी हक्क (अधिकार) यांतील सहसंबंध	प्रा. डॉ. वर्षा गंगणे	122
30	दलित समुदाय आणि मानवी हक्क	प्रा.कीर्ती ललेंद्र शेण्डे	125
31	मानवी हक्क आणि शासन	डॉ. अशोक दशरथ सातपुते	130
32	शालेय स्तरावरील मूल्यशिक्षणाच्या उद्दिष्टांचा मानवाधिकार घोषणापत्रातील कलमांशी असलेला सहसंबंध – एक अभ्यास	डॉ. उर्मिला संजय व्यवहारे, प्रवीण गेडाम	135
33	सार्वजनिक ग्रंथालये आणि मानवी मुल्य व हक्क	प्रा.डॉ.धनंजय गभने	143
34	वर्धा जिल्ह्यातील लोकसंख्या वाढ आणि वृद्धीदराचा चिकित्सक अभ्यास (1961 - 2011)	प्रा. बुद्धघोष मधुकरराव लोहकरे	147
35	मानवी हक्क आणि भारतीय संविधानाची उद्देशपत्रिका	प्रा.डॉ.प्रवीण जयकृष्ण गुल्हाने	152
36	मानवाधिकार आणि युद्ध पीडित	नारायण थोरात	156

ग्रंथालय विज्ञानाच्या अभ्यासात मानवी हक्क : एक अभ्यास

डॉ सारिका गोपाळराव चौधरी

ग्रंथपाल श्री साईबाबा लोकप्रबोधन कला महाविद्यालय वडनेर जिल्हा वर्धा

सारांश

हया चर्चापत्रात ग्रंथपालत्वाच्या तत्त्वज्ञानाच्या पैलूंवर ग्रंथपालपदाच्या नैतिक आणि नैतिक पैलू, मानवी हक्क, सामाजिक कृती, सामाजिक न्याय, सामाजिक बदलामध्ये नागरिकांचा सहभाग आणि ग्रंथपालपदाची व्यावसायिक नीतिशास्त्र या बाबींना स्पर्श करतो. माहिती, मानवी हक्क आणि सामाजिक न्याय यांच्या छेदनबिंदूचा विविध दृष्टीकोनातून अन्वेषण करते आणि ग्रंथालयाच्या विविध भूमिकांना संबोधित करते. हे मानवी हक्कांवर अभ्यास, संशोधन, देवाणभेवाण आणि वादविवाद करते.

प्रास्ताविक

भारतमातेला गुलामगिरीतून मुक्त करणे हे सर्वांच्या जीवनाचे ध्येय होते. स्वातंत्र्य मिळणे हे केवळ राजकीय कर्तव्य नव्हे तर ते धार्मिक कर्तव्य वाटत होते. स्वातंत्र्य ह्या प्रत्येकाच्या नैसर्गिक हक्क आहे. स्वातंत्र्योत्तर काळामध्ये मानवी जीवन जगत असताना भारतीय कायदांची आवश्यकता लक्षात घेऊन सामाजिक सांस्कृतिक आर्थिक नैतिक त्याचप्रमाणे शैक्षणिक राजकीय असे विविध मानवी हक्कांचे कायदे संविधानामध्ये परमपूज्य डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी नमूद केलेले आहे. माहिती, मानवी हक्क आणि सामाजिक न्याय यांच्या छेदनबिंदूचा विविध दृष्टीकोनातून अन्वेषण करते आणि ग्रंथालयाच्या विविध भूमिकांना संबोधित करते. प्रत्येकाला मत आणि अभिव्यक्ती स्वातंत्र्याचा अधिकार आहे; या अधिकारामध्ये हस्तक्षेप न करता मते ठेवण्याचे आणि कोणत्याही माध्यमांद्वारे आणि सीमांची पर्वी न करता माहिती आणि कल्पना शोधणे प्राप्त करणे आणि प्रदान करण्याचे स्वातंत्र्य समाविष्ट आहे. ग्रंथपाल, माहिती, मानवाधिकार नैतिक पैलू सामाजिक न्याय, व्यावसायिक नैतिकता मूळ ग्रंथालय मूल्ये, जसे की बौद्धिक स्वातंत्र्य, द्वारे निर्धारित केले जातात. वैयक्तिक ग्रंथालय आणि माहिती कामगार आणि जगभरातील गट प्रत्यक्षात ही मूल्ये हाताळतात ते वैविध्यपूर्ण असल्याचे सिद्ध होते. मानवी हक्कांसाठी त्यांचे आवाज समकालीन स्थानिक, राष्ट्रीय आणि प्रतिबिंबित करतात. मान्य करण्यात अयशस्वी झाल्यामुळे निर्माण झालेल्या संघर्षांवर कारवाई करण्यासाठी आंतरराष्ट्रीय काँग्रेस, मानवी हक्क, मान्यता आणि प्रतिनिधित्वासाठी संघर्ष करून, सामाजिक बहिष्कार आणि या संघर्षांमध्ये ग्रंथालय संस्थेच्या भूमिकेद्वारे हे काँग्रेस आहेत. एकात्मिक लायब्ररी आणि माहिती विद्यमान सामाजिक चळवळींमध्ये देखील कार्य करते. मानवी हक्कांवरील जागतिक प्रवचन म्हणून. ते लायब्ररी आणि माहितीचे चित्रण करताद्वारे विद्यमान नियंत्रण नेटवर्कला आव्हान देणारे राजकीय कलाकार म्हणून कामगार प्रतिरोधक धोरणांसाठी नवीन शक्यता प्रदान करणे.

मानवी हक्क हे जागतिक असून सर्वांना समान असतात. हे हक्क उपजत असतात किंवा कायदेशीर असू शकतात. मानवी हक्कांच्या सार्वत्रिक जाहीरनाम्यामध्ये प्रत्येक व्यक्तीस तिने निर्माण केलेल्या वैज्ञानिक साहित्य किंवा कलात्मक निर्मिती संबंधित नैतिक आणि बौद्धिक हितसंबंधांच्या संरक्षणाचा अधिकार आहे. मानवी हक्क आणि बौद्धिक संपदा अधिकार यामधील परस्पर संबंध गुंतागुंतीचे आहे. मात्र निर्मित्याचा त्याच्या निर्मितीवर हक्क असणे हा नक्कीच मुद्दा आहे. बौद्धिक संपदा अधिकार कायद्याचे हेतू हे बौद्धिक संपदा निर्मितीच्या निर्मितीवरील नैतिक आणि आर्थिक हक्कांचा कायदेशीर अभिव्यक्ती प्रधान करते. या बौद्धिक संपदा उपलब्ध होण्याबाबत इतरांचा अधिकार निश्चित करणे, शासनाचे काळजीपूर्वक प्रयत्न म्हणून बौद्धिक संपदेची निर्मिती करण्यास प्रोत्साहन देते. त्याचा वापर, प्रसार आणि योग्य व्यापार यांच्या माध्यमातून सामाजिक आणि आर्थिक विकास साधण्याचा प्रयत्न केला जातो. ह्या हेतू मागची कारण निमाश्या व्यवस्थित समजून घेणे आवश्यक आहे. बौद्धिक संपदा या फारच कमी मूर्त ठोस स्वरूपात उपलब्ध असतात, त्यामुळे त्यावरील अधिकार प्रस्थापित करणे व त्याचे संरक्षण करणे ही बाब फार कठीण होऊन बसलेली आहे. पुढील चर्चापत्रात यावर सविस्तर माहिती करून घेऊ या.

बौद्धिक संपदा म्हणजे काय?

लेखकांच्या मते " बौद्धिक संपदा हक्क" म्हणजे स्वतःच्या बुद्धीचा वापर करून तयार केलेली एखादी वस्तू किंवा संपत्ती होय. बौद्धिक संपदा हक्क, उदाहरणार्थ, नवकल्पनांचे रक्षण करणे आणि निर्मात्यांसाठी विशेष अधिकार प्रदान करणे होय. यामध्ये कॉपीराईट ही एक बौद्धिक संपत्ती राखून ठेवण्यासाठी तयार करण्यात आलेला नियम किंवा कायदा म्हणता येईल. बौद्धिक संपत्तीचा अधिकार पुढे लिहिलेल्या मुद्दांच्या संबंधित अधिकारांचा समावेश केला जातो.

साहित्यिक कलात्मक आणि वैज्ञानिक त्याचप्रमाणे एखाद्या कलाकाराचे प्रदर्शन मानवी विभिन्न प्रयत्नांच्या क्षेत्रात केलेले वेगवेगळे अविष्कार, वैज्ञानिक शोध, औद्योगिक डिझाईन चित्रे, ट्रेड मार्क (व्यापार चिन्ह) बौद्धिक संपत्तीचा अधिकार बूक किंवा उपयोगिता सूचना प्रदान करते. त्याच्या अंतर्गत ट्रेडमार्क व भौतिक संकेत येतात.

बौद्धिक संपदेचा इतिहास

बौद्धिक संपदा कायदा किमान मध्ययुगीन युरोपपर्यंतचा आहे. बौद्धिक संपदा या शब्दाचा प्रथम ज्ञात वापर त्या काळापासून झाला आहे, जेव्हा 1769 मध्ये मॅथसी रिव्ह्यूमध्ये प्रकाशित झालेल्या एका लेखात त्याचा वापर बाब्यांमधून म्हणून केला होता.

बौद्धिक संपदा संघटना

जागतिक बौद्धिक संपदा संघटना, स्टॉकहोम येथे 1990 मध्ये अस्तित्वात आली. सर्व देशांच्या सहकार्याने सांस्कृतिक विकास साधने हे उद्दिष्टे आहे. विप्रो व डब्ल्यूटीओ यांच्यात 1996 मध्ये एकात्मतेचा करार केला गेला. झालेल्या बौद्धिक संपदा अधिकारांमध्ये सण 2016 च्या तुलनेत सन 2017 मध्ये 50 टक्क्यांनी वाढ झाली आहे सन 2016 मध्ये भारतात एकूण 8248 बौद्धिक संपदा अधिकार बहाल करण्यात आले आहेत होते त्यामध्ये वाढ होऊन सण 2017 मध्ये एकूण 12,387 बौद्धिक संपदा अधिकार देण्यात आले आहे. आता नुकत्याच संपादित यु एस चेंबर ऑफ कॉमर्स गॅंन्चाकडून आंतरराष्ट्रीय बौद्धिक संपदा सूचकांक 2023 मध्ये भारतात 55 प्रमुख वैश्विक अर्थव्यवस्था मध्ये 42 व्या स्थानावर आहे. त्यांच्या अनुसार भारत अशा उभरत्या बाजाराची एक नेतृत्व करण्यास सक्षम आहे. आय पी संचालित नवाचार माध्यमातून आपली अर्थव्यवस्था बदलत आहे.

बौद्धिक संपदा हक्कविविध प्रकार

बौद्धिक संपदा हक्कविविध प्रकारचे आहेत. निश्चित कालावधीसाठी त्याच्या निर्मितीचा अनन्य वापर. हे शोधकांना दिलेले संरक्षण आहे जेणेकरून त्यांना विविध निर्मिती आणि नवकल्पना आणण्यासाठी प्रोत्साहन मिळावे जे भारतीय अर्थव्यवस्थेच्या विकासात मदत करू शकतात. या लेखात, आम्ही बौद्धिक संपदा अधिकारांचे प्रकार जाणून घेणार आहोत.

कॉपीराइट :

पेटेंट :

ट्रेडमार्क :

औद्योगिक डिजाइन :

भौगोलिक संकेत :

व्यावसायिक युक्ती :

इत्यादी परंतु तीन सर्वात महत्वाचे खालीलप्रमाणे आहेत.

कॉपीराइट: कॉपीराइट (किंवा लेखकाचा अधिकार) हा एक कायदेशीर शब्द आहे जो निर्मात्यांना त्यांच्या साहित्यिक आणि कलात्मक कार्यांवर असलेल्या अधिकारांचे वर्णन करण्यासाठी वापरला जातो. पुस्तके, संगीत, चित्रे, शिल्पकला आणि चित्रपटांपासून ते संगणक कार्यक्रम, डेटाबेस, जाहिराती, नकाशे आणि तांत्रिक रेखाचित्रांपर्यंत कॉपीराइट क्षेत्रात समाविष्ट असलेली कामे.

पेटेंट: पेटेंट हा एखाद्या आविष्कारासाठी दिलेला एक अनन्य अधिकार देतात इतरांना परवानगीशिवाय पेटेंट केलेले आविष्कार वापरण्यापासून, बनवण्यापासून किंवा विकण्यापासून प्रतिबंधित करतात. औद्योगिक डिझाईन्स उत्पादनाच्या दृश्य किंवा सौंदर्यात्मक वैशिष्ट्यांचे संरक्षण करतात. ट्रेडमार्क व्यवसायांना त्यांची ब्रँड ओळख संरक्षित करण्यास आणि त्यांच्या वस्तू किंवा सेवा इतरांपेक्षा वेगळे करण्यास सक्षम करतात. कॉपीराइट, साहित्य, संगीत, कला, चित्रपट आणि सॉफ्टवेअर यांसारख्या मूळ सर्जनशील कार्यांचे अनधिकृत कॉपी किंवा वापरपासून संरक्षण करतात. भौगोलिक संकेत विशिष्ट भौगोलिक प्रदेशाशी संबंधित वस्तूंचे मूळ आणि विशिष्ट गुण दर्शवतात. व्यापार रहस्ये गोपनीय आणि मालकी माहितीचे संरक्षण करतात जी व्यवसायांना स्पर्धात्मक फायदा देतात. वनस्पती प्रजनन अधिकार नवीन वनस्पती बाणांचे संरक्षण सुनिश्चित करतात. इलेक्ट्रॉनिक सर्किट्सच्या लेआउट डिझाईनचे संरक्षण करण्यासाठी एकात्मिक सर्किट लेआउट डिझाईन. याव्यतिरिक्त, डिजिटल युगात विकसित होत असलेल्या आव्हानांना तोंड देण्यासाठी आणि अनुवांशिक संसाधने, पारंपारिक ज्ञान आणि लोककथा यांचे संरक्षण करण्यासाठी IPR च्या उदयोन्मुख क्षेत्रांचा शोध घेतला जात आहे.. जे उत्पादन किंवा प्रक्रिया आहे जी सर्वसाधारणपणे एखादी गोष्ट करण्याचा नवीन मार्ग प्रदान करते किंवा एखाद्या समस्यावर नवीन तांत्रिक उपाय ऑफर करते.

ट्रेडमार्क: ट्रेडमार्क म्हणजे ग्राफिक रीतीने दर्शविण्यास सक्षम असलेले चिन्ह आणि जे एका व्यक्तीच्या वस्तू किंवा सेवा इतरांपेक्षा वेगळे करण्यास सक्षम आहे आणि त्यामध्ये वस्तूचा आकार, त्यांचे पॅकिंग आणि रंगांचे संयोजन समाविष्ट असू शकते.

बौद्धिक संपदेचे फायदे:

संस्कृतीचा प्रचार, तांत्रिक माहितीचा प्रसार, तंत्रज्ञान हस्तांतरण सुलभ करणे, ओपन सोर्स उदा. प्रकाशन, संगीत किंवा चित्रपट उद्योग यासारख्या सर्जनशील क्षेत्रांमध्ये कॉपीराइट, लेखक, कलाकार, निर्माते आणि इतर निर्मात्यांना त्यांच्या निर्मिती आणि क्रियाकलापांच्या बदल्यात आर्थिक बक्षीस मिळविण्यास सक्षम करते. जे सांस्कृतिक वारसा समृद्ध करतात, सांस्कृतिक विविधता वाढवतात आणि समाजाला लाभ. मोठ्या प्रमाणात देतात. सॉफ्टवेअर सारख्या क्षेत्रांमध्ये मुक्त स्रोत यंत्रणा लोकप्रिय आहेत. अशा यंत्रणा कोणत्याही बौद्धिक संपदा संरक्षणाच्या अनुपस्थितीद्वारे वैशिष्ट्यीकृत केल्या जातात. असा सामान्य समज असला तर हे लक्षात घेण्यासारखे आहे की एक सामान्य व्यक्ती प्रत्यक्षात त्यावर अवलंबून असतो कारण तो सामान्यतः कॉपीराइट परवाना असतो जो काही विशिष्ट अटींचे पालन होईपर्यंत वैध असतो. परवानाधारकाने उपभोगलेल्या लवचिकता नंतरच्या वापरकर्त्यांना पाठवल्या पाहिजेत जरी सॉफ्टवेअरमध्ये बदल केले गेले असले तरीही.

बौद्धिक संपदा अधिकारांचे तोटे:

बौद्धिक संपदा हक्क नावीन्यपूर्ण संरक्षण आणि नवीन निर्मिती यासारखे महत्वपूर्ण फायदे देतात परंतु बौद्धिक संपदा अधिकारांचे काही तोटे देखील आहेत. या कमतरतांमध्ये प्रारंभिक खर्च, उल्लंघन रोखण्यासाठी आव्हाने, कालांतराने गुणवत्तेची संभाव्य अधोगती, नवकल्पना रोखणे, जटिल कायदेशीर प्रक्रिया, ज्ञानाच्या वाटणीवरील मर्यादा, जागतिक असमानता आणि विकसित होत असलेले नियम यांचा समावेश आहे. आधुनिक समाजात सर्जनशीलता, नाविन्य आणि ज्ञानाचा न्याय्य प्रवेश यासाठी बौद्धिक मालमत्तेचे रक्षण करणे आणि या तोटे दूर करणे यामधील समतोल साधणे महत्त्वाचे आहे.

बौद्धिक संपदा अधिकारांचे जतन/ कायद्यांतर्गत दिलेले संरक्षण:

बौद्धिक संपदेची जपणूक करताना काही बाबी लक्षात घेणे आवश्यक आहे. शब्द कॉपी करा आणि ते तुमचे स्वतःचे लेखन म्हणून मादर करा शब्द दुसऱ्याचे आहेत हे कोणत्याही प्रकारे सूचित न करता इंटरनेटवरून पुस्तकातून किंवा दुसऱ्या खोतावरून कागदाचा भाग किंवा संपूर्ण कॉपी करणे हा साहित्यिक चोरीचा सर्वात वाईट प्रकार आहे साहित्यिक चोरीचा हा प्रकार टाळण्यासाठी पेपरने उध्वस्त केलेली सामग्री अवतरण चिन्ह मध्ये ठेवलेली पाहिजे आणि शब्द कुठून आले आहेत हे सूचित करण्यासाठी कागदपत्राचा स्वीकार्य प्रकार वापरला पाहिजे शब्द कॉपी करा खोत घ्या परंतु कॉपी केलेले शब्द घेत अवतरण आहेत असे सूचित करू नका तळ टीप किंवा ग्रंथ सूचीमध्ये खोत सूचीबद्ध करणे अपुरे आहे आपण हे देखील सूचित केले पाहिजे की शब्द स्वतःचा दुसऱ्याकडून उद्धृत केले आहेत साहित्यिक चोरीचा हा प्रकार टाळण्यासाठी अवतरण चिन्हांमध्ये किंवा अवतरण विरोधीत केलेले सर्व शब्द टाका दुसऱ्याच्या कल्पनांना तुमच्या स्वतःच्या म्हणून मांडा जरी तुम्ही त्यात तुमच्याच स्वतःच्या शब्दात व्यक्त केल्या दुसऱ्याचे मूळ व्यक्तिवाद तरकतेच्या ओळी किंवा वस्तुस्थिती वरील शोध तुम्ही स्वतःच्या शब्दात मांडले तरी ते स्वतःचे म्हणून मांडले ही साहित्यिक चोरी आहे व्यक्तीकडे वेळ व्यवस्थापन कौशल्य कमी असू शकतात किंवा ते संशोधन आधारित लेखनासाठी लागणारा वेळ आणि मेहनत यासाठी खराब नियोजन करू शकतात आणि त्यांना असे वाटते की त्यांना चोरी करण्याशिवाय पर्याय नाही संशोधनकर्त्यांचा अभ्यासक्रमअज्ञात उल्लंघनास माप इथे केल्या जात नाही हेतू पुरस्कार साहित्याची चोरी म्हणजे श्रेय न देता दुसऱ्याच्या कामाची जाणीवपूर्वक कॉपी करणे किंवा वापरणे अनावधाने साहित्याची चोरीचा परिणाम उद्धरण मानके माहिती नसल्यामुळे जाणीवपूर्वक केलेल्या चुका मानल्या जातात

निष्कर्ष

मानवी हक्कांच्या सार्वत्रिक जाहीरनाम्यामध्ये प्रत्येक व्यक्तीस तिने निर्माण केलेल्या वैज्ञानिक साहित्यिक किंवा कलात्मक निर्मिती संबंधित नैतिक आणि भौतिक हितसंबंधांच्या संरक्षणाचा अधिकार आहे मानवी हक्क आणि बौद्धिक संपदा अधिकार यामधील परस्पर संबंध गुंतागुंतीचे आहेत मात्र निर्यात याचा त्याच्या निर्मितीवर हक्क असणे हा नक्कीच मुद्दा आहे आपल्या निर्मितीस योग्य पद्धतीने मोबदला मिळतो याची खात्री झाल्यावर नवनिर्मितीस प्रोत्साहन मिळणे आणि त्यातून समाजाची प्रगती होणे शक्य होते असे काहीसे मत आहे याबाबत भारताचा संदर्भ घेतल्यास भारतीयांच्या कलात्मक निर्मितीवर करण्यात येणारे दावे हे आर्थिक स्वरूपापेक्षा श्रेय मिळण्यासाठीचे असल्याचे लक्षात घेते भारतीयांना आर्थिक मोबदला मिळाला तर नको असतो असे नसले तरी त्यांचा सर्वाधिक रस असतो तो श्रेय मिळवण्यामध्ये असतो एखाद्या व्यक्तीची बौद्धिक संपदा ही त्याच्या व्यक्तिमत्त्वाचाच भाग असल्याचे त्याच्यावर तिचा हक्क असतो असे काही लोकांचे म्हणणे आहेत तर नवनिर्मितीसाठी एखाद्या व्यक्तीने केलेल्या कष्टाचा मोबदला म्हणून त्यावर त्या व्यक्तीचा अधिकार असला पाहिजे असे काही इतरांचे म्हणणे असतात माझ्या मते जर एखाद्याची एखादी

करूपना किंवा बौद्धिक संपदा शब्दांची रचना त्या व्यक्तीची वैयक्तिक असताना त्या व्यक्तीचे श्रेय तसेच कायम ठेवून त्यामध्ये काही बदल घडवून किंवा नवीन शब्दांची उलाढाल करून नवनिर्मिती करण्यात काहीही अडचण नसावी.

- संदर्भ
1. https://web.williams.edu/wp-etc/acad-resources/survival_guide/integrity/plagiarism.php
 2. <https://www.startupfino.com>blogs>
 3. <https://corpbiz.io>Learning>IPR>
 4. मराठी नुज /महाराष्ट्र टाईम/नाशिक/intellectual property' Is Im/updated:30 Jan 2020,4:00
 5. Khan, M. A. (2013). IPR in India and USA: Its impact on library services. p. 240p. Retrieved from: <http://hdl.handle.net/10603/40586>
 6. Gupta, V. K. (2003). Intellectual property rights IPR information for R and D scientists in CSIR. Retrieved from: <http://hdl.handle.net/10603/92503>
 7. www.boudhiksampada.com
 8. www.boudhiksampadaprakar.com
 9. दैनीक लोकसत्ता दि. १२ डिसेंबर २०१८ करिअर वृत्तांत

Yeshwant Rural Education Society's

YESHWANT MAHAVIDYALAYA, SELOO DIST. WARDHA
INTERNAL QUALITY ASSURANCE CELL
Organized

One Day National Interdisciplinary Conference on

COMPREHENSIVE HUMAN RIGHTS
(ISSUES & SOLUTIONS : NATIONAL PERSPECTIVES)

Certificate

This is to certify that

Prof./Dr./ Mr./Mrs./Ms. डॉ. सारिका गोपाळराव चौधरी
of ग्रंथपाल श्री साईबाबा लोकप्रबोधन कला महाविद्यालय वडनेर जिल्हा तारा

has published & also presented a paper entitled

ग्रंथालय विज्ञानाच्या अभ्यासात गाजवी छवक : एक अभ्यास

*in B. Aadhar Single Blind Peer Reviewed & Referred
Multidisciplinary International Indexed Research Journal
Special Issue on "Comprehensive Human Rights"
(Issues & Solutions : National Perspectives)
on dated 16th December 2023.*

CONVENER
Dr. Archana Dahane
Director
Dept. of Physical Education
Yeshwant Mahavidyalaya, Seloo

COORDINATOR
Prof. Arjun Khobragade
Coordinator
Internal Quality Assurance Cell
Yeshwant Mahavidyalaya, Seloo

ORGANIZING SECRETARY
Dr. Sandip B. Kale
Officiating Principal
Yeshwant Mahavidyalaya, Seloo
Dist. Wardha

2023-24

60th All India Political Science Conference
&
International Seminar

on
Vasudhaiva Kutumbakam : One Earth, One Family, One Future

ABSTRACTS

अयं निजः परोवेति
गणना लघुचेतसाम्।
उदार चरितानां तु
वसुधैव कुटुम्बकम्॥

9th-10th September 2023

ABSTRACTS

Organized by

The Indian Political Science Association

&

Mahatma Gandhi Antarrashtriya Hindi Vishwavidyalaya
Wardha (Maharashtra)

Editor - Professor Sanjeev Kumar Sharma

Editorial Team

Dr. Poonam

Dr. Ravi Kumar Poswal

Dr. Sayyada Beghum

Dr. Jitendra Kumar

Dr. Viplav

Dr. Chanchal

Mr. Yatendra Singh

Ms. Deepa Pal

Office Assistance

Mr. Sachin Giri

Mr. Amit Gupta

5th September 2023

For free circulation

**Published by Indian Political Science Association
Printed by: Swastik Enterprises, Meerut**

INDIAN POLITICAL SCIENCE ASSOCIATION

Indian Political Science Association (IPSA) is the highest and largest academic and professional body of the teachers and scholars of Political Science in India. The present executive of this national association is following:

PRESIDENT	Prof. Santishree D. Pandit (Maharashtra)
VICE PRESIDENT	Prof. Manoj Dixit (Uttar Pradesh)
VICE PRESIDENT	Prof. Geetanjali Dash (Odisha)
GENERAL SECRETARY & TREASURER	Prof. Sanjeev Kumar Sharma (Bihar)
EDITOR	Prof. Gavva Ram Reddy (Andhra Pradesh)
JOINT ZONAL SECRETARIES	
EAST Dr. D.P. Chhetri (Sikkim)	NORTH Dr. Ansuiya Nain (Uttar Pradesh)
WEST Prof. Baldev Agja (Gujarat)	SOUTH Prof. Ram Krishna Dharmar (Tamilnadu)

MEMBER EXECUTIVE COMMITTEE

Prof. Vivek Mishra (Madhya Pradesh)	Dr. Swadesh Singh (Delhi)
Prof. Anjana Garg (Haryana)	Dr. Namrata Kothari (West Bengal)
Prof. Jyotiraj Pathak (Assam)	Dr. Bawa Singh (Punjab)
Prof. Harish Thakur (Himachal Pradesh)	Dr. Soma Bhowmik (Meghalaya)
Prof. Ram Singh Arah (Rajasthan)	Dr. Marciiline S. Pushpa (Tamilnadu)
Prof. Muzaffar Assadi (Karnataka)	Dr. Rakhi Panchola (Uttarakhand)
Dr. Karuna Singh (Goa)	Dr. Aleena Thomas (Kerala)
Dr. Subhash Chandrakar (Chhattishgarh)	

EX-OFFICIO MEMBERS / PAST PRESIDENT

Prof. K Jayaprasad (Kerala)

EDITORIAL BOARD

Prof. Raka Arya (Madhya Pradesh)	Dr. Vandana Mishra (Delhi)
Prof. Deepti Acharya (Gujarat)	Dr. Suman Mourya (Rajasthan)
Dr. B Someshwar (Telangana)	

Any queries about The Indian Political Science Association (IPSA) are solicited by:-
Prof. Sanjeev Kumar Sharma, General Secretary and Treasurer, Indian Political Science Association, Department of Political Science, C.C.S. University, Meerut - 250005 (U.P.) INDIA
E-mail: officeipsa@gmail.com, sanjeevaji@gmail.com | Website: www.ijps.net.in

दल में नए महादत्ताओं की संख्या तेजी से बढ़ रही है। जैसे-जैसे चुनाव नजदीक आते हैं राजनीतिक दल अभियानों के लिए सोशल मीडिया प्लेटफॉर्म का ही उपयोग करते हैं।

भारतीय लोकतंत्र में सोशल मीडिया का प्रभाव

स्नेहा दुबे, सहायक प्राध्यापक, राजनीति शास्त्र, शासकीय नवीन महाविद्यालय, नवागांव सेक्टर-28, नया रायपुर (उत्तीरागढ़)

लोकतांत्रिक व्यवस्था में जनता को विविध स्वतंत्रताएं व अधिकार प्राप्त होते हैं, जिसमें भाग्य व अभिव्यक्ति को स्वतंत्रता को विकसित करने में सोशल मीडिया का महत्वपूर्ण योगदान है। सोशल मीडिया के माध्यम से जनता सरकार के कार्यों में सहभागी भी बनती है तथा इसकी जवाबदेहिता भी तय करती है जो सुशासन का आधार है परन्तु साथ ही साथ इसका प्रयोग भ्रामक सूचना फैलाने तथा सामाजिक रीढ़ों विगाड़ने में भी होता है जो लोकतांत्रिक व्यवस्था के लिए एक चुनौती है। इस लेख में हम लोकतंत्र के एक प्रमुख स्तंभ सोशल मीडिया के विभिन्न आयामों को समझने का प्रयास करेंगे।

लोकतंत्र में जनसंचार माध्यमों की बदलती भूमिका

डॉ. विनोद मारोतराव मुंडे, सहयोगी प्राध्यापक, राजनीति विज्ञान विभाग, श्री. साईबाबा लोक प्रबोधन कला महाविद्यालय, वडनेर, तानुका-हिंगणघाट, वर्धा (महाराष्ट्र)

मीडिया एक रचनात्मक शक्ति है वे नए राज्य बना सकते हैं और पुराने राजघट को नष्ट कर सकते हैं। एक स्वतंत्र और संप्रभु मीडिया एक लोकतांत्रिक राष्ट्र में राजनीतिक प्रबंधक, रचनात्मक विषय, जांच समिती, शिक्षक, वकील, न्यायपीठ जैसी कई भूमिकाएँ निभाता है। लोकतंत्र को मजबूत करने में मीडिया की अहम भूमिका है। लोकतंत्र में मीडिया की भूमिका बदल गई है। विज्ञान, समाचार, सेवा और प्रतिबद्धता के चार स्तंभों पर खड़ा लोकतंत्र का चौथा स्तंभ (मीडिया) आज भितर से कमजोर हो रहा है। प्रतिस्पर्धा में बने रहने के लिये मीडिया ने ब्रांड इमेज, इवेंट मैनेजमेंट, स्पॉन्सरशिप, पेड न्यूज और शासकों से नजदीकी जैसे तरिके अपनाए। भले ही आज सोशल मीडिया ने सार्वजनिक मंच को लोकतांत्रिक क्षेत्र में अपनी जगह बना ली है, लेकिन फर्जी खबरे, झूठी कहानियां, ट्रोलिंग और हमलों के रूप में सोशल मीडिया के दुरुपयोग के कई उदाहरण हैं।

सोशल मीडिया सामाजिक विकास की अवधारणा

डॉ० विपिन कुमार मेहता, एसोसिएट प्रोफेसर, राजनीति विज्ञान विभाग, डॉ० रामजी मेहता आदर्श संस्कृत महाविद्यालय, मालीघाट, मुजफ्फरपुर (बिहार)

आज की पत्रकारिता विपुल रूप से व्यवसायिक बनती जा रही है। सामाजिक प्रतिबद्धता का भाव कम और व्यवसायिक लाभ कमाने के प्रयास अधिक हो रहे हैं। पंडित जवाहर लाल नेहरू, जो स्वयं भी एक पत्रकार थे, का मानना था कि मीडिया बड़े व्यवसायिक घरानों के हाथों में नहीं होनी चाहिए क्योंकि इससे पत्रकारिता लक्ष्यहीन होगी और पत्रकारिता का उद्देश्य व्यवसाय तथा व्यवसायिक घरानों के हितों की साधना होकर रहा जाएगा। वे पत्रकारिता को कुटीर न्याय उद्योग, ट्रस्ट या व्यक्तिगत द्वारा चलाए जाने के पक्ष में थे, बड़े औद्योगिक समूहों के रूप में नहीं। लेकिन आज मीडिया का स्वरूप कुछ ऐसा ही है। बड़े समाचार पत्र समूह औद्योगिक घरानों द्वारा चलाए जा रहे हैं, जिनका मुख्य व्यवसाय कुछ और ही है। कभी तो वे मीडिया के क्षेत्र में आते ही इसलिए हैं, जिससे व्यवसाय जनता में किए जा रहे, उनके काले कारनामों पर पर्दा पड़ा रहे। आज यह मीडिया हर मानव के हाथ और दिमाग पर घर कर गया है। किसी को दूधना हो तो आज आज्ञा देने की बजाय यहीं कहा जाता है कि मोबाईल कर दें। इससे अंदाजा लगाया जा सकता है कि मीडिया का यह स्वरूप कितना प्रभावशाली और घुसपैठ वाला है। जहां प्रिंट मीडिया को पूर्ण रूप से विकसित होने में कई दशक लग गए मगर मीडिया का वर्तमान रूप सोशल मीडिया के नाम से कुछ ही सालों में विश्वव्यापी होने के साथ-साथ भारत की हर गांव-दानी तक पहुंच गया। आज जिसके हाथ में नया एंड्रॉयड फोन है, वही उसका उपयोग करता है। फिर चाहे वह महानगर का रहने वाला हो या सुदूर गांव का निवासी, उच्च शिक्षित हो या अशिक्षित, पुरुष हो या महिला, बच्चा हो या बड़ा। जनसंचार माध्यम के रूप में इंटरनेट की भूमिका आज महत्वपूर्ण हो गई है। समाचार पत्र, रेडियो, टेलीविजन, फिल्म आदि जनसंचार माध्यमों के सम्मिलित स्वरूप को एक साथ इंटरनेट पत्रकारिता के क्षेत्र में देखा जा सकता है। लोगों की उत्सुकता इस माध्यम को लेकर दिन-प्रतिदिन बढ़ती जा रही है। सोशल मीडिया आज बिल्कुल अज्ञान अवधारणा नहीं है। दूसरे शब्दों में कहें तो सोशल मीडिया तेजी से लोकप्रिय होती अवधारणा है। सोशल मीडिया ने लोकतांत्रिकरण में महत्वपूर्ण भूमिका निभाई है और आज इंटरनेट के सहारे सोशल नेटवर्किंग साइट्स, माइक्रोब्लॉगिंग साइट्स, वीडियो मीडिया, ब्लॉग आदि के द्वारा लोग उपयोगिता के नए आयाम खोज रहे हैं।

भारतीय राजनीति पर सोशल मीडिया का प्रभाव

डॉ० योगेन्द्र दीक्षित, सहायक आचार्य, राजनीति विज्ञान विभाग, सामाजिक संकाय विभाग, केंद्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय, श्री रणवीर परिसर (जम्मू व कश्मीर)

मीडिया वर्तमान और भविष्य की दिशा तय करने वाला एक सशक्त माध्यम मानी जाती है। मीडिया केवल एक एक व्यवसाय नहीं अपितु एक ऐसा साधन है जो भारतीय राजनीति को दिशा-निर्देशित करता है। 1990 के दशक में इंटरनेट के उदय ने सम्पूर्ण दिशा को आपस में जोड़ दिया। इस जुड़ी हुई आबादी के पास अधिक सूचनाएं, अधिक अक्सर एवं अधिक पहुँच थी। सोशल मीडिया हर किसी की पहुँच में था और आज समाज के हर तबका इसका हिस्सा बन चुका है। जाने-अनजाने में सोशल मीडिया हमारे आचार-विचार पर प्रभाव डाल रहा है। सोशल मीडिया का यह ताना-बाना हमारी राजनीतिक संस्कृति का हिस्सा बन चुका है। आज फेसबुक, ट्विटर, इंस्टाग्राम, यूट्यूब इत्यादि वर्तमान मीडिया की मानसिकता को तय कर रहे हैं। प्रस्तुत शोध पत्र के माध्यम से इस सोशल मीडिया का जनमानस और भारत की राजनीति पर होने वाले प्रभाव का अध्ययन किया गया है। सर्वाधिक आबादी वाले इस राष्ट्र के राजनीतिक मूल्यों के निर्धारण में सोशल मीडिया की भूमिका को विन्दित किया गया है।

भारतीय राजनीति में सोशल मीडिया के उपयोगिता का विश्लेषण

अरविंद कुमार, पीएच.डी. जनसंचार विभाग, महात्मा गांधी अंतरराष्ट्रीय हिंदी विश्वविद्यालय, वर्धा (महाराष्ट्र)

वर्तमान दौर डिजिटल युग का दौर है जिसमें मनुष्य की सभी दैनिक आवश्यकताओं की आपूर्ति डिजिटल मीडिया प्लेटफॉर्मस से की जाती है। किसी भी राष्ट्र की राजनीति के स्वरूप के मूल में निहित लोकतंत्र का बुनियादी आधार जनमत होता है। जनमत के आधार पर सरकारें अपनी राजनीतिक मैनिफेस्टो एवं एजेंडा तैयार करती हैं। वर्तमान दौर में राजनीतिक दलों के द्वारा किए जा रहे तमाम गतिविधियों से संबंधित विमर्श एवं जनमत बनाने में सोशल मीडिया की मुख्य भूमिका है। सोशल मीडिया के जरिए राष्ट्र की आम जनता एवं राजनीतिक दलों के दैनिक जीवन एवं राष्ट्रीय महत्त्व से जुड़े मुद्दों को सोशल मीडिया के जरिए संकलित करते लोकतंत्र को मजबूती मिलती है। भारत राष्ट्र का अन्य राष्ट्रों से राजनीतिक संबंधों का विस्तार भी सोशल मीडिया के जरिए संभव हो सका है, जिससे विभिन्न राष्ट्र में रह रहे भारतीयों को अपने राष्ट्र के प्रति गौरव की अनुभूति होती है। भारत की वर्तमान संवैधानिक व्यवस्थाओं के अंतर्गत विचार करने पर स्पष्ट होता है कि भारत की जनता कभी-कभी सोशल मीडिया के जरिए दुष्प्रचार के कुचक्र में फँसते हुए राजनीति के वैभ्रम स्वरूप के दलदल रूपी एकोवेबर से निकलने में असमर्थ हो जाती है। जनता की इस अराामर्ष्यता पर विचार-विमर्श करने की आवश्यकता है, ताकि इंटरनेट मीडिया माध्यमों से राजनीति के स्तर की मर्यादा एवं लोकतंत्र को मजबूत बनाया जा सके। उपरोक्त तथ्यों को भारतीयता की दृष्टि से विश्लेषण इस शोध पत्र में किया गया है।

INTERNATIONAL RESEARCH JOURNAL OF MULTIDISCIPLINARY STUDIES

MONTHLY DOUBLE-BLIND PEER REVIEWED REFERRED OPEN ACCESS INTERNATIONAL JOURNAL

www.irjms.in

E-mail: irjms2015@gmail.com irjms.in@gmail.com

Volume IX, Special Issue 11 Part -III

ISSN : 2454-8499

NOVEMBER 2023

पुणे जिल्हा शिक्षण मंडळाचे,
वाघीरे कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय
सासवड, ता. पुरंदर, जि. पुणे

महाराष्ट्र शासन

मराठी अर्थशास्त्र परिषद
४६ वे राष्ट्रीय अधिवेशन

दि. २५, २६ व २७ नोव्हेंबर २०२३

विशेष संपादक
प्रचार्य डॉ. पंडित शेळके
डॉ. दत्तात्रय संकपाळ डॉ. विशाल पावसे

Executive Editor
Prof. Tanaji Jadhav

Chief Editor
Dr. Mahendra Avaghade

International Research Journal of Multidisciplinary Studies

Chief Editor
Dr. Mahendra R. Avaghade

Executive Editor
Prof. Tanaji D. Jadhav

Published by
IRJMS
Sr. No. 397, Flat No. 7, 4 Sizan Society,
Bhugaon, Tal. Mulshi, Dist. Pune 412115

Printed by
Harshada Printers, Pune

Copyrights: Editors @2023
All Rights reserved

ISSN: 2454-8499

Issue
Available at www.irjms.in

INTERNATIONAL RESEARCH JOURNAL OF MULTIDISCIPLINARY
STUDIES
SPECIAL ISSUE ON MARATHI AARTHSHASHTRA PARISHED Nov. 2023

Vol. 9, Special Issue 11, November, 2023
ISSN: 2454-8499, Impact Factor: 2.89(GIF), 0.679(HFS)

INDEX

SR. NO	TITLE	PAGE NO.
1	प्रधानमंत्री किसान सन्मान निधी योजनेचा शेतकऱ्यांवर झालेला परिणाम डॉ. सदाशिव राजाराम बनकर	1
2	अॅडम रिमथ, मावर्स, जेकब मिन्स र यांचा मानवी भांडवलाचे सिद्धांत डॉ. विठ्ठल मा. धिनमिने	6
3	पायाभूत सुविधांमधील रस्ते वाहतूकीची सद्यस्थिती स्वाती विजय पाटील, डॉ. एन.जी.सूर्यवंशी	12
4	महाराष्ट्रातील वाहतूक व्यवस्थेचे अर्थशास्त्र डॉ. राजेशी अप्पाराव जाधव	19
5	कृषी विकास योजनांचा अभ्यास डॉ.सत्यम काकासाहेब साजप, महेश रामराव भोसले	27
6	केंद्र सरकारच्या विकास योजना आणि भारतीय शेती प्रा. डॉ. खोक्ले आर.के	34
7	भारतातील मानवी भांडवल निर्मितीतील अडथळे प्रा. डॉ. जे एस इंगळे	42
8	महाराष्ट्राच्या अर्थव्यवस्थेत आग्नीण रस्त्यांचे महत्त्व प्रा. डॉ. विष्णु व पवार	49
9	मानव संसाधन विकास मंत्रालयाची मानवी भांडवलातील भूमिका डॉ.जयश्री पंढरीनाथ जाधव	54
10	मानवी भांडवलाचे ऐदंतांक वल्लेखण प्रा.डॉ. संजय पांडुरंग पाटील	62
11	येतदेधीय वृद्धी सिद्धांत: व्वाख्या, इतिहास आणि टीका सूर्यकांत पांडुरंग गायकवाड, प्रा.डॉ.अजय देकर	67
12	शासन पुरस्कृत प्रमुख कृषी योजना: एक दृष्टीक्षेप सूर्यकांत पांडुरंग गायकवाड , प्रा.डॉ.अजय देकर	72
13	महाराष्ट्रातील रस्ते वाहतूक क्षेत्रातील प्रादेशिक विषमता प्रा. अमोल अरुण पगार	81

डॉ. विठ्ठल मा. घिनमिने

सहयोगी प्राध्यापक व अर्थशास्त्र विभाग प्रमुख

श्री साईबाबा लोक प्रबोधन कला महाविद्यालय, चडनेर ता.हिंमनघाट जिल्हा. वर्या

आजीव सभासद क्रमांक - १९१९

मो.नं. - ९६८९६४२४४९, Email- vghinmine1980 @ gmail.com

गोष्टवास :

सध्याच्या काळात विकसित देशांची अर्थव्यवस्था तंत्रज्ञानात्मक बनली आहे. म्हणूनच गेल्या शतकाच्या उत्तरार्धात आणि वर्तमान शतकाच्या सुरुवातीस सामाजिक-आर्थिक विकास ही मानवी घटकाची भूमिकेत उतारोतर वाढ होत आहे. अशा परिस्थितीत एखाद्या व्यक्तीला, जो मुख्य उत्पादक शक्ती आहे त्याला उत्पादन आणि ज्ञानाच्या साधनांसह सशस्त्र असणे आवश्यक आहे. अर्थात पुरेसे शिक्षित असणे आवश्यक आहे. माहिती समर्थन ही संप्रेषणाची एक ज्ञान पद्धत आहे आणि एखाद्या व्यक्तीला उत्तेजक कामगार क्रियांच्या अंगलबजावणीत मदत करत असते. म्हणूनच आधुनिक अर्थव्यवस्थेत मानवी संसाधने स्पर्धात्मक फायदे मिळविण्यात आणि आर्थिक विकासाचे उच्च-गुणवत्तेचे मापदंड सुनिश्चित करण्यात निर्णायक भूमिका निभावतात. या नवीन तयार झालेल्या आर्थिक परिस्थितीत बौद्धिक घटकाचा विकास अधिक प्रभावी आहे.

मानवी भांडवलाच्या संकल्पनेचा मोठा फायदा म्हणजे विविध संघटित क्रियाकलापांचे विश्लेषण करणे जे मानवी क्षमता वाढवतात. ज्यामुळे वास्तविक उत्पन्नाची शक्यता वाढते. लोक उत्पादक आणि ग्राहक दोन्ही क्षमता प्राप्त करतात. यातील अनेक क्षमता हे स्पष्टपणे गुंतवणुकीचे उत्पादन आहे. आर्थिक वाढ, वेतन आणि पगाराच्या पद्धतीतील बदल आणि उत्पन्नाच्या वैयक्तिक वितरणाविषयी महत्त्वाचे अनिश्चित प्रश्न आहेत. जे मानवी भांडवलाची गुंतवणूक लक्षात घेतल्यावर सोडवता येतील. श्रमशक्तीचे मोजमाप करण्याच्या पद्धतीमध्ये आणि शिक्षण आणि वैयक्तिक अवेअरसाठी सार्वजनिक खात्यांच्या उपचारांमध्ये देखील पक्षपाती आहेत जे मानवी भांडवलाच्या संकल्पनेचा वापर करून दुरुस्त केले जाऊ शकतात. अंडम रिमथ हे पहिले अर्थशास्त्रज्ञ होते. ज्यांनी वेतन शिब्यता आणि त्यांच्या अस्तित्वाची कारणे शोधण्याचा प्रयत्न केला. रिमथच्या मध्ये मजुरीच्या शिब्यतेचे एक कारण म्हणजेच मजुरीच्या अयोग्य ते सह मजुरीची सकारात्मकता बदलते. तर कार्ल मावर्स यांनी "श्रमशक्ती" असे संबोधून मानवी भांडवलाची कल्पना सुचवली आणि असे प्रतिपादन केले की भांडवलशाही व्यवस्थांमध्ये लोक उत्पन्नाच्या बदल्यात त्यांची श्रमशक्ती अर्थात मानवी भांडवल विकतात. मिन्सर यांनी पहिले प्रतिमान मांडले यात कोणत्याही प्रशिक्षणापूर्वी व्यक्तींना एकसारखे गृहीत घरले जातात ज्यामुळे अपेक्षित प्रशिक्षण कालावधीच्या आधारावर रोजगारासाठी विभेदक वेतनावर कार्य करण्यासाठी मान पाडले

Jawaharlal Nehru Arts, Commerce and Science College Wadi, Nagpur

National Conference conducted at : J.N.College of Arts, Commerce and Science College Wadi, Nagpur

Principal : Dr. Sanjay S Tekade

Conference Topic : Multidisciplinary Research and Studies

Chief Organizer : Dr. Sanjay S Tekade

Convenor : Dr. Nitin C Kongre

National Conference Conducted Year : 2024

Article Topic	Summary	Authors	View Article
SUSTAINABLE DEVELOPMENT WITH POLITICAL AND SPORTS TRAINING IMPLICATIONS	By sustainable development we mean such development which meets the needs of the present time without affecting the ability of our future generations to meet their own needs. Environmental protection for Indians, which is sustainable development It is an integral part of, not a new concept. Conservation of nature and wildlife in India is a matter of deep faith, which is reflected in our daily lives and is reflected in mythology, folklore, religion, arts and culture.	*Dr. Anil Walke	View Link
IMPACT OF TRAINING PROGRAMS BY MAHARASHTRA CENTRE FOR ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT (MCED) ON WOMEN EMPOWERMENT IN NAGPUR DISTRICT	This research paper delves into the profound impact of training programs initiated by the Maharashtra Centre for Entrepreneurship Development (MCED) on the empowerment of women in Nagpur District. The primary objective of the study is to assess the efficacy of MCED's training initiatives in augmenting the entrepreneurial skills and socio-economic status of women in the region.	*Dr. Chandrahas A. Dixit*Shriyani Prafulla Sudame	View Link
ELECTRICAL CONDUCTIVITY STUDY OF GOPPYR POLYMER COMPOSITES SYNTHESIZED BY HYDROTHERMAL METHOD FOR POTENTIAL APPLICATIONS	The research article aims at the comparative study of electrical conductivity of GOPPy polymer composites synthesized by hydrothermal method. PPy is an extensively studied π -electron conjugated conducting polymer because of its good conductivity, good environmental stability and it shows various oxidation states with the redox reversibility.	*N.C. Kongre *M.M. Bhatkulkar *A.N. Ingole	View Link
ECO-FEMINISM ELEMENT IN MARGARET ATWOOD'S THE HANDMAID'S TALE	The present research paper studies Eco-feminism Element in the novel of Margaret Atwood's The Handmaid's Tale. This paper focuses that Eco-feminism describes the movements and philosophies that link feminism with ecology. It connects the exploitation and domination of women with the environment and argues that there is historical connection between women and nature.	*Dr. Nitesh Nilkanthrao Telhande	View Link

First ... 25 26 27 28 ... Last

Review of Research

ISSN: 2249-894X

Impact Factor : 5.7631(UIF)

20th March 2024

Peer Reviewed Journal

ECO-FEMINISM ELEMENT IN MARGARET ATWOOD'S THE HANDMAID'S TALE

Dr. Nitesh Nilkanthrao Telhande

Assistant Professor & Head,

Department of English, Shri Saibaba Lok Prabodhan Arts College Wadner, Tah. - Hinganghat,
Dist. - Wardha (M.S.) niteshtelhande@gmail.com Mobile No. 7798075486

ABSTRACT:

The present research paper studies Eco-feminism Element in the novel of Margaret Atwood's The Handmaid's Tale. This paper focuses that Eco-feminism describes the movements and philosophies that link feminism with ecology. It connects the exploitation and domination of women with the environment and argues that there is historical connection between women and nature. It believes that this connection is illustrated through the traditionally female values of reciprocity, nurturing and cooperation, which are present both women and nature. It is selected to bring out that Eco-feminism is liberation of women and nature in the society. Basically, earlier theories in literary and cultural studies focuses on issue of class, race, gender and region are criteria and subject of critical analysis. Discusses the role of women and their inter connectedness to the environment, while the subsequent section looks at the struggles of women to conserve their habitats. Also, Eco-feminism is seen in Chipko movement which is considered the first eco-feminist environmental movement that to protect trees and forest areas from deforestation in 1970. Need of research paper, we understand to save environment through term, Eco-feminism. This research paper deals with the female existential thinking and survival of individuals, families, communities and their stories and histories with the help of the characters presented by Margaret Atwood's novel, 'The Handmaid's Tale'. In fact, this is a resume of the research and contributes in the field of research studies.

KEY WORDS: Eco-feminist, Feminism, Handmaid, Communities, Ecological, Environment.

INTRODUCTION:

The term, 'Eco-feminism' was coined by the French writer Françoise d'Eaubonne in 1974. It grows from the idea that a woman's ethics are closer to nature than a man and it revalues feminine traits. Women are seen in sync with nature, working in union with it, while men have a hierarchical relationship with nature in which their actions try to dominate it. This view poses the idea that men's control over nature has created an ecological crisis in much of the world today. Eco-feminists look for nonviolent solutions to world problems. Margaret Atwood was prominent Canadian novelist, poet, literary critic, essayist and environmental activist. She wrote novels, 'The Edible Woman', 'Surfacing', 'Lady Oracle', 'The Robber Bride', 'The Blind Assassin', 'The Penelopiad', 'Oryx and Crake', 'The Year of the Flood' and 'The Handmaid Tale'. Theme of Eco-feminist is mentioned in the novel, 'The Handmaid's Tale'. She considers feminine values necessary for survival in the conditions of the world's patriarchy and while Eco-feminists may subscribe to liberal, radical or Marxist thought which is based on social, she focuses on ecology together of nature and human systems. The different configurations of Eco-feminism reflect the different ways of analyzing the connections between women and nature as well as the differences in the nature of women's oppression and solutions.

ECO-FEMINISM ELEMENT IN THE NOVEL, 'THE HANDMAID'S TALE':

Margaret Atwood's *The Handmaid's Tale* is dystopian or speculative fiction. Offred is narrator in the present reign of Gilead. The totalitarian is regime of religious fanatics who oppress women in the name of tradition. The state of women in Gilead women are divided into Wives, Marthas and Handmaids. Wives wear blue uniforms, Handmaids wear red uniforms and assist childless couples by bearing children for them and Marthas are servants who are barren. Marthas and Handmaids are based on the struggle and protection of women, who are bonded in the particular bond of company. Old women do not exist in Gilead, the existence of Gilead as a reaction against decreased birthless because of pollution and chemical spills. It controls reproduction and women through subjugation. Another rule in Gilead Women cannot vote, hold property, job or read anything that makes them independent. This novel is women and their relationships to men, to society and to food and eating. It is food and eating that Atwood discusses a young woman's rebellion against a modern, male-dominated world. Atwood creates situations in which women, burdened by the rules and inequalities of their societies discover that they must reconstruct braver, self-reliant personae in order to survive.

Offred is as 'Of Fred', she remembers her real name but never mention it, who is the Commander's Handmaid. She was married to Luke. The commander is the head of Offred's household. Aunt Lydia works for the government, she trains the handmaid at the red center. Offred's marriage was voided and made into a handmaid. She lives in commander's house. She goes on shopping trips with Ofglen, who is another Handmaid later she commits suicide. Doctor is to be checked for diseases. Doctor offers to impregnate her and she refuses. The Commander might be infertile, The Commander asks Nick to inform Offred to come to his office. They play Scrabble regularly. He asks her to kiss him but she does so without any emotion at his office, they talk of the trouble with the Gilead system.

Serena Joy wants her to have sex with Nick to have a child. The commander however takes her out on the night Serena come to her with her proposal. Now, Offred starts an affair with Nick. Offred meets a new Ofglen and learn that her friend hanged herself. Serena finds out about the commander's interest in offered. Offred said that;

"Women's fiction manifests alienation from normal concepts of time and space precisely because the presentation of time by persons on the margins of day-to-day life inevitably deviates from ordinary chronology".

In these lines, Offred tells miserable condition of women, day by day they are become alienation from society but they take care of environment but men destroy it. The novel focuses on how women become infertile so need to be survival of women and show how women's bodies become political instrument. This novel is based on Women's bodies as political instruments; they belong to the state than the individual. Complacency and getting used even to totalitarianism.

In this novel, Atwood describes how the situation of environmental pollution affects women than men. The failures to reproduce are traced to the availability of birth control of various kinds including abortion. Stillbirths, miscarriages and genetic deformities are on the increase and this has been linked to the various nuclear-plant accidents and leakages from chemical and biological-warfare stockpiles and toxic-waste disposal. The great decline in population in Gilead results from the use of reproduction controlling techniques due to sexually transmitted diseases and ecological contamination. Women are the worst victims in Gilead. They are not allowed employment and are assigned only one function that is reproduction. Women are sent as handmaids to the childless Commanders to continue their progeny. If the hand maid is unable to produce a child within a term of six years, she is designated as unwoman and she is sent to the colonies to clean the poisonous wastes. On the other hand, if the handmaid is lucky enough to beget a child, she is transferred to the next Commander after giving her child to the earlier Commander and her wife. Hence, woman is no less an object of public interest in Gilead.

Atwood discusses the male control over female reproduction. As technology uses the seeds by hybrid techniques and makes the plant body the centre of experiments, the Gilead patriarchy colonizes the wombs of the handmaids. A Vandana Shiva state about Eco-feminism, which is colonization of seed, reflects the patterns of colonization of women's bodies. Profits and power become intimately linked to invasion into all biological organisms. Patriarchy enforces the women to beget children passively without giving room for any feelings. Nature has been given female dimensions as blossoming bleeding hearts in Serena Joy's garden and Atwood delineates as female in shape. Atwood uses Eco-feminist images to highlight the theme of oppression of woman and nature. Offred remains passive, but she has a strong wish to endure and survive. She feels secure in the presence of Nick and she feels being in a cave with him. But ultimately Serena Joy comes to know about her secrets and she is implicated for violating the strict policies of the state. Nick hints at the prospect of escape by saying that it is Mayday as the van comes to take Offred but she is unsure of her future and Atwood puts it as;

“Whether this is my end or a new beginning I have no way of knowing. I have given myself over into the hands of strangers, because it can't be helped. Survival is possible only in adherence with nature.”

Atwood clearly describes the otherness of woman and nature through Eco-feminist study. Atwood echoes the call for an unprejudiced society where rights of women and the laws of nature may be protected. Ecology and Human nature are the notions of freedom, equality and epistemology on which is not difference in Nature between men and female.

Offred partially reconstructs that new persona or concept of self through a renewed relationship to food. Atwood explores [gender stereotypes](#) through characters that strictly adhere to them and those who defy their constraints. The narrative point of view shifts from first to third person, accentuating Marian's slow detachment from reality. At the conclusion, first person narration returns, consistent with the character's willingness to take control of her life again. Food and clothing are major symbols used by the author to explore themes and grant the reader insight on each of the characters personalities, moods and motivations. However, these changing environments are also used to explore different angles of existence, contrasting a freer, wilder glimpse of life with a civilized, gilded cage. This highlights the difficulties presented to women in the era, where freedom was synonymous with uncertainty but marriage presented problems of its own.

Offred is subjected to a ceremony of impersonal wordless sex every month. She can go only for shopping and the Eyes watch her every movement. She had a family with husband Luke and daughter, but she was separated from them. She has not seen them after that or heard of them. Offred is sent to her room as punishment, she sees a black van from the Eyes outside. Nick comes and tells her that these are Mayday members come to save her. The Novel closes with an epilogue, written in the form of a lecture given by Professor Piexoto. He explains the formation of Gilead. The importance of Offred's story found on cassette tapes in Maine, her fate after her escape is unknown. She could have escaped to Canada. However, unlike most neighboring societies, they reject government, a non-laboring caste, expansion of population or territory, disbelief in what we consider supernatural and human domination of the natural environment. They blend millennia of human economic culture by combining aspects of ecology, agriculture and industry, but reject cities; indeed, what they call towns as villages. Margaret Atwood discusses the male control over female reproduction in her novel. Woman and nature are equated both are life-giving. She echoes the call for an unprejudiced society, where rights of women and the laws of nature may be well protected.

CONCLUSION:

This paper focuses on the eco-feminism adopted by Margaret Atwood in The Hand Maid's Tale. The novel deals with environmental and ecological crisis as well as the oppression of women in a male dominated society. This paper is concluded with discussed the Eco-feminist aspect is found in The Hand Maid's Tale. Also, It is focus on relationship between women and nature exploitation. This research

paper focuses on the relationship between Women and Nature. Thus, an attempt has been made to study Margaret Atwood's *The Handmaid's Tale* has Eco-feminist perspective. The ecological disasters of Meat Industries and Potato Farming in form of a documentary fiction are projected by Margaret Atwood to bring about an ecological change for the better survival of Human beings and Animals. The purpose of the Eco-feminism is liberation of women and nature in the society. Women must see that there can be no liberation for them and no solution to the ecological crisis within a society whose fundamental model of relationship continues to be dominated. They must unite the ecological movement to envision a radical reshaping of the basic socioeconomic relations and underlying values of society. Eco-feminism is included in this novel; Margaret Atwood said that declined of nature is like exploitation of women in society.

Work Cited:

- Atwood, Margaret. *The Handmaid's Tale*. London: Vintage, 2010.
- [Atwood](#), Margaret. *The Handmaid's Tale*. (ebook) Canada: Houghton Mifflin Harcourt, 1986.
- [Atwood](#), Margaret. *The Handmaid's Tale*. [Canada](#): McClelland & Stewart Limited, 1985.
- <https://www.jetir.org/papers/JETIR1807535.pdf>.

Shiksha Mandal's
G. S. College of Commerce
Jamnalal Bajaj Marg, Civil Lines, Wardha

Sporting Revival : Health, Harmony And Glory

Indian Council of
Social Science Research

EAGLE LEAP

16.	Challenges During The Sports Activities: Health Injuries And Health Problems Among The Players Dr. Mohammed Ajaz Sheikh	61
17.	Health Awareness Through Physical Education And Sustainable Development Dr. Naresh Bhojar	65
18.	Reviving the Roots: A Deep Dive into How Traditional Indian Sports Promote Health & Well-being Dr. Parveen Kumar	70
19.	Interdisciplinary Insights into Sports Science: A Comprehensive Examination Dr. Sachchidanand R. Junghare	73
20.	Empowering Youth through Sports Participation Dr. Sangita Mangesh Khadse	83
21.	Lifestyle: A Comparative Study of Arts and Science Faculties Dr. Shashank G. Nikam	86
22.	Existence Of Sports Training Plan For Excellence In Competetion Dr. Vasant Gajaba Zende	91
23.	Sports Governance And Policy For Sustainable Development Dr. Vasistha A. Khodaskar	95
24.	Comparative Study of Physical Fitness, Motor Fitness and Anthropometric Variables of the Urban and Tribal Kabaddi Players of Kabaddi Yavatmal District Dr. Vikas R. Tone	101
25.	Role Of Core Muscle Strength In Sports Performance Dr. Yogeshwar Sakharam Nikas	106
26.	Leadership qualities to achieving success of teams in sports Dr. Vikrant Ramchandra Wankhade	111
27.	Technology and Innovation in Sport Jayant Anandrao Burade	115
28.	Benefits of Exercise Extend far Beyond Weight Management and Human Strengthens Kutubuddin M. Saravan	123
29.	The Role of Sports in Promoting Mental and Physical Wellbeing Milind S. Shende	127
30.	Empowering Youth through Sports: The Pivotal Role of Educational Institutions Mr. Vishal Ramrao Kale	130

Health Awareness Through Physical Education And Sustainable Development

Dr. Naresh Bhoyar,
Associate Professor

Shri. Saibaba Lok Prabodhan Arts College, Wadner, Dist. Wardha
Cell No. 7798336885, Email: nareshbhoyar5@gmail.com

Abstract

The significance of this relational evaluation among PE and SDGs will be justified with the aid of using the very importance UNESCO accords to PE. An instance of that is to peer how for the reason that International Charter of Physical Education and Sport in 1978 the position of recreation and PE has been extolled as a essential proper for everyone. Additionally, Agenda 2030 acknowledges recreation as an "critical facilitator of sustainable improvement and peace", including that it is able to "an increasing number of make a contribution to creating improvement and peace a fact with the aid of using selling tolerance and respect", to "aid the empowerment of girls and youth, people and communities" or to "gain desires in fitness, schooling and social inclusion". Despite this, studying the United Nations (UN) report for the ESD, PE, pastime, or bodily exercising isn't always mentioned. This loss of precision within the position of PE inside SDGs can also additionally deliver a few risk, going neglected with the aid of using the applicable bodies. In current period, with the advancement of data and correspondence innovation, different games and actual schooling programs are improved. Inventive schooling is the augmentation and extension of value training and it is an indispensable way of developing imaginative gifts with top caliber. Inventive actual training programs are intended to be more exhaustive, dynamic, and pleasant than conventional actual schooling classes. It assists under studies with chasing after physical work and foster a lifetime obligation to wellbeing. Carry out actual schooling exercises and sports that kids appreciate and will keep on searching out their own.

Keywords: Advancement, innovation, games, exercises, physical work.

Introduction

Game is an indispensable piece of our life and it is turning out to be increasingly famous. Doing sports keeps us solid, loose, just as keeps up with our figure and fortifies our understanding and perseverance. As such, sport as an interaction in which one of only a handful of exceptional social exercises of people that can be perceived in local area and support is a piece of a dependable gathering and disguise sensations of having a place (Allen et al. 2008). Notwithstanding, a few members accepted that game as a medical advantages or delight when people get together, however for some member, it is as an encounter which is naturally associated with their character and self-idea (Weiss et al., 2001). In different terms